

Decorul și cronică dramatică

Zile și nopți de chinuitoare căutări, clipe mărețe de inspirație, schițe și ma-chete, executate și apoi distruse ca neco-respunzătoare, sugestii rezizorale și idei noi ce schimbă fundamental sau parțial prima viziune, trecerea de la hirtie la rea-litatea existenței scenice, generalele, emo-ția premierei și succesul spectacolului, lupta împotriva degradării cadrului plas-tic — iată tot atâtea momente din viața de zi cu zi a decoratorului, servitor umil dar absolut necesar al artei spectacolului teatral.

Nu merită el, oare, din partea criti-cului, o atenție egală cu aceea acordată celorlalți realizatori ai spectacolului? Nu poate deveni criticul, un prieten inteligent și cult al decoratorului, un sprijinitor și un îndrumător al muncii acestuia? Nu este dator criticul să informeze pe spec-tatori, dezvoltându-le și îndrumându-le cu competență gustul artistic? Se poate nega sarcina lui de inițiere a publicului în taina transmiterii mesajului artistic prin decor, fie că acesta are ca scop obținerea iluziei scenice sau amplificarea efectului rațional de distanțare?

Prin activitatea ei de zi cu zi, critica teatrală ar trebui să răspundă în mod afirmativ la aceste întrebări. În loc să-și îndeplinească însă misiunea, cronicile dra-matice oferă spectatorului câteva rinduri de generalități placide, adevărată „apă de ploaie”, iar asta, numai în cazul cînd criticul își aduce amînte de decorator.

Dacă o astfel de cronică nu spune ni-mic spectatorului, închipuiți-vă ce în-seamnă lectura unor atare materiale pen-tru decorator. La ce concluzii îl poate duce formularea unor opinii critice șablon asu-pra creației sale! Cîtă mihnire și neîn-credere în competența criticii — dar, în

schimb, nici un imbold spre noi căutări și experiențe îndrăznețe — îi dau asemenea cronici!

Iată cum iese astfel în evidență, în mod clar — au mai arătat-o Liviu Ciulei și Toni Gheorghiu în paginile revistei „Tea-trul” — partea de vină ce revine criticii în instaurarea, pînă mai ieri, la noi a pla-titudinii și naturalismului în arta deco-ratorului, în crearea unei atmosfere lip-sită de căutări creatoare, generată tocmai de posibilitatea etichetării acestor căutări de vreun condei critic, drept formaliste. Se poate oare obiecta că anumite spectacole cenușii, conformiste, corecte au imprimat și criticii un caracter cuminte, o eschivare în fața problemelor artei decoratorului? Considerăm că tocmai împotriva acestei corectitudinii, împotriva acestei plate cu-mințenii, care este cel mai primejdios ina-mic al adevăratei arte, trebuia să ia po-ziție critica și, în primul rînd, cronicarii dramatici. Dar, firește, nu au făcut-o.

În ultima vreme, se simte un puternic reviriment în arta decoratorilor noștri, atît în domeniul creației, cît și în domeniul teoretic. Realizările lui Alex. Brătășanu, Liviu Ciulei, Toni Gheorghiu, Mircea Ma-rosin, sau cuvîntul lui Liviu Ciulei și Toni Gheorghiu în paginile revistei „Teatru-l” o dovedesc cu prisosință.

Dar oare se simte acest suflu nou și în cronică teatrală? Nici gînd!

Deși tinărară, revista „Teatru-l” nu este lipsită de prezența nefastă a unor cronici dramatice șablon, aidoma celor ce apar în ziare. În primele cinci numere ale revis-tei, alături de mai mult sau mai puțin argumentate și ample analize ale artei ac-torului și rezizorului, cronicarii drama-tici: Fl. Potra (*Alcadele din Zalamea* — Sibiu, *Invățatoarea* — Tg. Mureș, Cu

dragostea nu-i de glumit — Sfintul Gheorghe); Al. Popovici (*Liceenii* — Oradea); I. Negoitescu (*Despot Vodă* — Teatrul Armatei); Livia Marin (*Trenul poate fi oprit* — Petroșani) „acordă” cel mult opt rinduri decoratorului. Exceptând aprecierile concrete și pline de substanță, deși reduse ca spațiu, făcute de către Rodica Gheorghiu (*Cupa răsturnată* la Teatrul Național „I. L. Caragiale”), celelalte cronici apărute, deși se ocupă de toți ceilalți creatori ai unui spectacol, nu amintesc nimic despre decorator.

Citind toate acestea, am fost tentat, pentru moment, să conchid că genului cronicii dramatice nu-i este proprie o analiză temeinică a creației decoratorului, ci doar formularea numelui acestuia, însoțit, la zile mari, de câteva observații — maximum opt rinduri; că această analiză poate fi făcută doar de cronicarii plastici, în cadrul unor eseuri, studii sau altor genuri critice, mai ample.

Dar poate fi mulțumitoare o astfel de concluzie, întemeiată totuși pe o situație de fapt? Nu! Nu este nici rațională, întrucît nu răspunde adevăratelor necesități actuale ale criticii, nu răspunde datoriei criticului față de artist și spectator și încrederii anticipate pe care aceștia i-o acordă.

Are cronicarul nostru suficientă pregătire profesională, suficientă competență? De acest lucru se îndoiesc atît spectatorii mai luminați cit, mai ales, decoratorii. Aceștia din urmă, după numeroase și zădarnice apeluri adresate cronicarilor, în care-și cereau și ei dreptul de a exista în cronică, au ajuns la soluția propusă în nr. 5 al revistei „Teatrul”, de Toni Gheorghiu: să scrie tot decoratorii, despre arta confrăților lor, pentru ca să mai învețe și criticii cite ceva... Iată o situație dificilă, ce trebuie să dea de gîndit cronicarilor dramatice, dar mai ales celor ce răspund de pregătirea viitorilor critici.

O altă cauză a rămîinerii în urmă a cronicii față de cerințele publicului și ale artistului este goana după operativitate. Cu textul citit și cu o singură viziune, la premieră, criticul se încumetă să înfrunte nemurirea în coloanele ce, cu atîta generozitate, îi stau — virgine — la dispoziție. Astfel, ce i se poate adresa creației bietului decorator din partea unui critic-spectator grăbit, care urmărește doar intriga și jocul actorilor preferați, rămîinînd surd la tonurile mai joase ale plasticii, decît aprecieri în doi peri, simple etalări de impresii?

Atîta vreme cît cronică dramatică nu va reflecta cu fidelitate procesul spectacolului, în toată complexitatea sintezei lui, acordînd locul cuvenit tuturor coautorilor

săi — în speță, și locul ce, pe merit, se cuvine decoratorului —, atîta vreme cît nu va analiza competent creația acestuia ca o componentă a spectacolului, ca o valoare artistică intrinsecă, cronică nu-și merită numele, nu poate constitui un valoros document de creație; ea se poate numi cel mult opinie critică, observație, schiță; referat sau causerie.

Nu intenționăm să intrăm în controversa cu privire la locul decoratorului în arta spectacolului, ce pare să se schițeze, după cele trei intervenții publicate, la rubrica „Puncte de vedere”, în nr. 2, 4 și 5 din revista „Teatrul”. Totuși, vom încerca să precizăm măcar parțial poziția noastră.

Radu Stanca socotește arta decoratorului teatral nu numai ca fiind de origine extrateatrală, dar chiar antiteatrală, prin faptul că e o artă plastică, în timp ce teatrul „urmînd o distincție estetică, devenită clasică încă de la Lessing, aparține artelor poetice sau muzice”; de aceea, socotește că arta decoratorului „în nici un caz nu are dreptul să se ridice la o valoare de comunicare specifică”.

Indiferent de originea ei extrateatrală (să nu uităm că și literatura dramatică și arta actorului au o origine extrateatrală, dar fără „valoarea lor de comunicare specifică”, teatrul nu ar putea să existe); indiferent de distincțiile estetice devenite clasice (nu de la Lessing, întrucît acesta subliniază avantajul artei teatrale ca sinteză și echilibru între artele poetice și cele plastice — vezi „Hamburgische Dramaturgie” nr. III din 8 mai 1786), indiferent de formele ei bogate sau simbolice de manifestare —, arta decoratorului ocupă un loc organic în spectacolul modern; acest lucru îl dovedesc căutările din teatrul ultimilor 80 de ani, nu numai cele legate de tendința indirectă de exhibare a regizorului prin decorator, ci, mai ales, cele adevărate și înnoitoare, ale marilor regizori ai veacului nostru, Stanislavski și Brecht, ca și colaborarea rodnică teatrală a acestor regizori cu decoratorii lor Simov, Dmitriev și, respectiv, Gaspar Neher.

Pentru o astfel de artă a decoratorului, devotată spectacolului și unității acestuia, pentru un decorator-regizor, cum preconiza Stanislavski, un decorator dotat cu simțul armoniei spectacolului și cu modestie creatoare, un decorator colaborator al regizorului și coautor al spectacolului, care prin creația sa să întărească valorile cuvîntului și mișcării — pentru un astfel de decorator merită să milităm în arta spectacolului nostru realist-socialist.

Bujor T. RÎPEANU